

Deși se revăzura (Nego nu rezistase la Cluj, revenise la București, cu o situație precară, veșnic Rastignac, dar blocat de scrupule, și nu numai de ele, ci de o totală inaderență cu „lumea nouă“), intimitatea, acel lucru foarte agreabil care se instaurase la un moment dat între ei, dispăruse. Dar în suflul tânărului grăuntele fusese îngropat ca să rodească mai târziu. De aici venea așadar tonul recunoscător, aproape exaltat, al scrisorii.

Nu am avut cunoștință de acest episod dintre ei decât după zeci de ani. Am putut reconstitui dialogul care avusese loc fiindcă astfel de discuții (nu atât de temeinice, eu eram foarte tânăr, mult mai puțin cultivat decât Nego, omul de 35 de ani, posesorul unei minți complete și frumoase) am avut și eu. Cu T., cu prietenii mei. A spune, pur și simplu, că noi eram într-o ruptură totală cu ideologia oficială ar însemna să simplific prea mult lucrurile. A spune că aveam un dialog cu oficialitatea ar fi iarăși fals, căci ea nu dorea dialogul, ci asentimentul plecat. Dialogul, ca și în inima lui T., avea loc în fiecare din conștiințele noastre. Era o luptă epuizantă. Aveam motive să-i invidiem pe aceia care aveau un crez simplu și tare, care ar fi putut merge până la moarte pentru el (sau, cel puțin, își imaginau că ar fi fost capabili să înfrunte moartea). Legionarii, de pildă. Pentru ei, neamul, țara, ortodoxia se prezentau ca repere incontestabile. Faptul că unii au putut fi întorși din drum, transformați din victime în călăi, nu întuneca din principiu forța unei credințe absolute. Mai târziu, în închisoare, Mironi devenise legionar. Așa a și murit, s-a sinucis din decepția de-a vedea că unii dintre camarazii lui, dintre cei ce-l convertiseră la „cauză“, acceptaseră să devină uneltele asuprii. Pentru noi, pentru geamănul meu Matei, ca și pentru mine, calea asta era imposibilă. Eram conștienți de diversitatea lumii, de mulțimea punctelor de vedere, incapabili să ne hotărâm. Cosmopolitismul, educația burgheză, un anumit scepticism congenital ne păzeau de alegeri drastice. A alege ni s-ar fi părut a ne trăda în deplină cunoștință de cauză. Legionarii îți cereau să alegi. Comuniștii – același lucru. Ultima alternativă

ne părea și mai puțin posibilă, fiindcă ne-ar fi dus către obținerea unor avantaje materiale. În puritatea noastră adolescentină, ar fi fost o oroare. Dacă pentru Mitia, fire de artist, adeziunea la „arta pură“ era instinctivă, pentru noi era rezultatul unui proces interior. Mitia avea și el o poveste, un soi de mit fondator, se visa reîncarnarea unui artist din Alexandria trăind în epoca romană, când cultura elinească își pierduse funcția politică în cetate, rămânându-i numai prestigiul și plăcerea pe care o pricinuia esteților. Poate că în Munții Pindului, de unde veneau strămoșii lui, mai rămăneau vii unele legende păgâne. Filoelenismul lui nu era învățat, venea dintr-un fond ancestral, al crescătorilor de capre care inventaseră tragedia. Dar, pentru a ajunge la exprimarea rafinată a acestui fond mitologic, păstorii trebuie să plece din munți. Câteva generații trebuie să trăiască la malul mării, să filtreze credințele lor arhaice în aerul luminos al Mediteranei, să se confrunte cu primejdiile și iluziile largului. (Când l-am descoperit pe poetul alexandrin modern Kavafys, cazul lui Mitia și al familiei lui, care moșteneau clasicismul nu prin cultură, ci prin ereditate, mi-a apărut mai limpede.) Strămoșii lui Mitia zăboviseră în Attica, coborând din Pind. Înainte de-a ajunge, prin ce împrejurare, desigur pentru a face comerț, în acest *arrière-pays* al Mediteranei, Țările Române, o zonă în care zeii antici pășeau rar. Pe Geamăn îl păzea de ispitele „gândirii unice“, originea lui ținând de marea burghezie. Pe mine, de amestecul neamurilor: mocanii cu studii la Paris, evreii botezați și biblioteca din casa părintească.

8

Pe Mara o întâlneam pe stradă și, din timiditate, nu îndrăzneam să-i adresez vreun cuvânt. Crescuse, talia ei se preciza, subțire, părul negru îl purta scurt, tuns băiețește. Era un cărbune aprins și solitar. Cât aș fi vrut să-i vorbesc, dar nu ajungeam să iau hotărârea. De altfel, ce i-aș fi spus? Că o iubeam? Ridicol! O întâmplare îmi dădu de gândit, usturătoare. Mergeam singur

pe Calea Dorobanți, nu departe de Piața Stalin. Din fața mea se apropia un grup de fetișcane. Erau de la liceul de fete, le știam doar din vedere. Nu m-am simțit obligat să le salut. Când nu mai erau decât la doi metri în fața mea, au izbucnit, în cor, ca la comandă, într-un răs sonor și batjocoritor. Am rămas impasibil, m-am depărtat. Ce lecție îmi dădeau! Închis în mine, superior, eram Narcis, îndrăgostit doar de mine... dar cu atâtea îndoieli. Ele erau niște mici bacante care-mi dădeau o lecție.

Poate că am gândit atunci: ca să iubești, trebuie să ieși din tine. Îndrăznind acest pas, rupând lanțul singurătății, te așteaptă dulcile peripeții.

Eram totuși prea departe de acest țel. Nu vorbesc de Mitia. El se instalase cu orgoliu în postura de ratat învins de istorie. Nu vorbesc nici despre Mironi, care, cu toată gentilețea lui, rămânea tainic. Bănuiam că era în el o sete de moarte. De unde venea? Am mai povestit fantasmemele mele. Era, așa cum arătau aparențele – un blond cu ochi albaștri, cu o ținută nobilă –, un copil de prinți de neam germanic, părăsit, poate furat de țigani, ajuns într-un circ, adoptat mai târziu de părinții Chiraleu prin cine știe ce împrejurare. Despre Tănușa știam că era un copil adoptat, dar aparținea familiei. Ușor puteam trece la presupunerea că Mironi putea fi și el al altora, părinții neputând avea copii.

...Atribui faptul că am ales mai târziu meseria de psihiatru dorinței de-a elucida misterele psihologice, care sunt adesea cele ale ascendenței familiale, dar și ale prietenilor apropiați din copilărie. Pe atunci nu puteam formula ipotezele atât de precis, dar cred că simțeam că, foarte mic fiind, înainte de-a ajunge în familia Chiraleu, Mironi trăise întâmplări cumplite. Multe ființe chinuite în copilărie vor să moară, atunci sau mai târziu. Intrase în familia adoptivă și setea lui de pieire se potolise o vreme. O iubea pe Tănușa, dar știa că nu putea înfrânge opreliștile, tabuurile familiale. Această imposibilitate era încă o tragedie a vieții lui, dar prezența Tănușei îl ținea în viață, cu o înverșunare poetică și întunecată.

Eram prieteni buni, împărțeam cu amândoi multe, dar fiecare aveam perplexitățile noastre. Singurul cu adevărat

ambitios era Otokar. Voia să ajungă cineva „bine“. Matei și cu mine ne cufundam în narcisism ca într-un iaz în care ești gata să te îneci... Pe vremea aceea citeam *Une soirée avec Monsieur Teste* a lui Valéry și ne regăseam în mintea perfectă, în raționalitatea orientată către sine a ciudatului client al ospătăriei din strada Vivienne, care înghițea mâncarea de parcă ar fi luat un medicament. Orice senzualitate era o concesie aproape nedemnă făcută vieții. Totodată, Teste ne părea ridicol. Admirabil, dar ridicol. Rânjeam evocând silueta lui rigidă, solitudinea lui perfectă. Rânjeam nervos, fiindcă ne recunoșteam în el și, în același timp, simțeam nevoia să ne depășim modelul. Să ieșim din carapace. Sau chiar să trăim cu ea. Să trăim cu adevărat.

Am făcut pe acea vreme o excursie în Munții Măcinului. Munți mici, care au fost odată înalți. Roși de timp; vegetația mică, gălbuie, ne ducea cu gândul la stepele Asiei Centrale (unde nu fusesem, dar o cunoșteam bine din poemul simfonic al lui Borodin). Foarte departe se zăreau o turmă de oi, silueta decupată pe cer a unui măgăruș. În timp ce urcam, traversând o vale seacă, am auzit, venind din iarbă, un zgomot, repetându-se ritmic, la câteva secunde. Nu reușeam să ghicim ce producea acele sunete repetate, ca și cum s-ar fi lovit două corpuri tari, un fel de toacă ce ieșea din pământ. La urmă, am descoperit că două broaște-țeptoase se împerecheau. La fiecare mișcare a masculului, carapacele lor se ciocneau într-un ritm nefiresc de rar, provocând acel zgomot ciudat, de castaniete smucite leneș. Mi s-a părut că eram ca acei chelonieni, în carapace chiar și când făceau dragoste.

Dumnezeu era o entitate abstractă, prohodul din Vinerea Mare, un *threnos*, un imn sacru provenit din misterele păgâne. Într-o asemenea zi sfântă, beți morți fiind, Geamănul și cu mine, pe la orele șapte seara, am intrat în biserica Boteanu. Era lume puțină; din altar venea o voce de bas profund vestind îngropăciunea lui Hristos. Ne-am așezat în genunchi, cuprinși de un soi de extaz. M-am uitat la fața prietenului meu, cu trăsăturile prelungite ca un El Greco, dar supte de viciu, nu de sfințenie, bâțându-se ușor la dreapta și la stânga. Nimic nu poate fi mai diferit, mi-am zis cu o ultimă licărire de rușine,

decât un om beat și unul în extaz. Nouă ne lipseau concentrarea, avântul. Nu era decât teatru, un teatru grotesc, profanator. Nici la religioși nu ajungeam, cum nu ajungeam nici la splendoarea iubirii sexuate.

Uneori, Geamănul recita sonetul lui Baudelaire:

„Je suis comme le roi d'un pays pluvieux,
Riche, mais impuissant, jeune et pourtant très vieux,
Qui, de ses précepteurs méprisant les courbettes,
S'ennuie avec ses chiens comme avec d'autres bêtes.
Rien ne peut l'égayer, ni gibier, ni faucon,
Ni son peuple mourant en face du balcon.
Du bouffon favori la grotesque ballade
Ne distrait plus le front de ce cruel malade;
Son lit fleurdelisé se transforme en tombeau,
Et les dames d'atour, pour qui tout prince est beau,
Ne savent plus trouver d'impudique toilette
Pour tirer un sourire de ce jeune squelette.
Le savant qui lui fait de l'or n'a jamais pu
De son être extirper l'élément corrompu,
Et dans ces bains de sang qui des Romains nous viennent,
Et dont sur leurs vieux jours les puissants se souviennent,
Il n'a su réchauffer ce cadavre hébété
Où coule au lieu de sang l'eau verte du Léthé”¹.

-
1. „Sunt ca bogatul rege-al unei țări ploioase,/ Îmbătrânind de tânăr,
cu averi neputincioase,/ Disprețuind pe acei ce credință vor să-i
joace,/ În preajmă având doar câini și alte dobitoace./ Nimic nemai-
plăcându-i, nici câini, nici vânătoare/ Și ignorând mulțimea ce-i pică
la picioare,/ Bufonul său de suflet și povestind gângav/ Nu descre-
țește fruntea acestui ins bolnav;/ Mormânt îi pare patul cu flori în
podobire,/ Iar damele de-onoare, voind a sa iubire,/ Spre a-l face
pe-acest june schelet să le dorească,/ Nu știu ce transparente veșminte
să-și croiască;/ Savantul care adesea chiar aur îi inventă/ N-a dat de
stricăciunea ce-l mistuie, latentă,/ Nici băile de sânge, celebre, atunci,
la Roma/ Și care bătrâneții ar alunga fantoma,/ Acestui tâmp cadavru
n-aduc ceva folos;/ În venele-i doar Lethe curge-încet, vâscos“
(trad. de Radu Cârneli).

Cel puțin un lucru trebuia să acceptăm din analiza ideologică ce ne toca de dimineață până seara: burghezia era decadentă. Fiindcă era o clasă lovită, ruinată? Totuși, în Occident, clasa burgheză era la putere. Însă ne parveneau de acolo, Dumnezeu știe cum, romanele lui Moravia: *Plictisul, Indiferenții*. O societate sinucigașă făcută din tineri ca noi își târa, acolo, în Occidentul inaccesibil, în sumbre petreceri, blazarea, neîncrederea, necredința. Cu totul indirect, după ureche, deprindeam pe Sartre. Filosoful Neantului. Personajul „romanului” său filosofic, *Ființa și Neantul*, era Nimicnicia, așa cum pentru Hegel personajul sistemului său filosofic fusese Spiritul. Omul există prin conștiința vecinătății lui cu nimicul, înțelegeam.

De „dincolo”, adică din partea noastră, de unde trăiam noi, venea un vânt de optimism, de umanitate caldă. Nu vorbesc despre marile cacealmale comuniste, precum romanele lui Fadeev, care ne făceau să râdem. Dar existau opere superbe estetic, emoționante, care puneau o adevărată problemă etică, pe care cinismul nu putea să o elimine. Cum trăiseră sovieticii începutul războiului? În *Zboară cocorii*, film al lui Kalatozov, doi tineri înduioșător de frumoși pornesc împreună, întru viață și apărarea Patriei. Nu suna fals! Chiar și pentru tânărul rege al unui târâm ploios era mișcătoare această candoare. Deodată ne aminteam de povestirea lui Furnache, de camerele de tortură care funcționau sub restaurantul de la Ministerul de Interne. Denunțam, între noi, ipocrizia. Dar dacă cele două lucruri, sistemul de teroare și o omenire caldă, simplă, funcționau paralel? Printr-o misterioasă așezare a lucrurilor se clădea oare o lume neagră-albă, un univers în care agonia și tortura se învecinau cu viața și bucuriile simple? Oamenii veneau de la țară, din noroi, se așezau în orașe, „la bloc”, se bucurau de trotuare, de cinematografe... cu timpul, răsădeau flori în jurul blocurilor. Cartierele muncitorești aminteam de satul părăsit. Copiii creșteau, mergeau la universitate. Viața aceea modestă, cumpărată cu prețul tăcerii, al abandonării